

Cognitieve klachten bij zelfstandig dialyserende HD-patiënten

Aase Riemann, brand ambassador EDTNA/ERCA

Verpleegkundigen herkennen vaak cognitieve klachten – zoals geheugen- en concentratiestoornissen – bij patiënten die (gedeeltelijk) zelfstandig hemodialyseren. Deze cognitieve klachten kunnen een negatieve invloed hebben op de kwaliteit van de behandeling, de gezondheid en prognose van nierziektepatiënten. Daarnaast verminderen ze de kwaliteit van leven van nierpatiënten vaak sterk. Katrine Larvard Fuchs, dialyseverpleegkundige in het Academisch Ziekenhuis Rigshospitalet in Kopenhagen, verdiepte zich in het onderwerp.

Een EDTNA/ERCA-congres is de plek bij uitstek waar verpleegkundigen, diëtisten en maatschappelijk werkers hun praktijkbevindingen delen. Ook kunnen ze er een volgende stap in hun carrière zetten als spreker voor een internationaal gezelschap. Het gebeurt regelmatig dat de onderwerpen van de presentaties later gebruikt worden voor uitgebreider onderzoek, ook als ze in eerste instantie op de werkvloer niet als heel interessant bestempeld werden. De presentatie van Katrine Larvard Fuchs, dialyseverpleegkundige en werkzaam in het Academisch Ziekenhuis Rigshospitalet in Kopenhagen, is hier een voorbeeld van. Zij sprak in het najaar van 2023 op het EDTNA/ERCA-congres in Vilnius.

Apathisch en moe

Katrine sprak over cognitieve klachten bij zelfstandig dialyserende HD-patiënten en presenteerde de resultaten van haar onderzoeksproject over dit onderwerp.

Door de jaren heen merkte Katrine cognitieve veranderingen op bij de patiënten die zelf of met beperkte hulp hun dialyse uitvoeren, thuis of in het ziekenhuis. Om dit te mogen doen, moeten patiënten beschikken over basiskennis van hemodialyse. Katrine merkte op dat patiënten na een dialyse soms zo apathisch en moe waren, dat zij zich niet konden herinneren welke stappen nodig zijn om de dialyse te beëindigen. Ook vergaten patiënten in de loop

van de tijd de instructies voor het opbouwen van het dialyseapparaat, de voorschriften van hun dieet en de manier waarop ze hun vochthuishouding konden controleren. Bij sommige patiënten waren deze verschijnselen zeer uitgesproken aanwezig, met als resultaat een suboptimale behandeling.

Enquête

Geïnspireerd door gesprekken met collega's, ontwikkelde Katrine een enquête. Daarin vroeg ze patiënten naar hun ervaringen met geheugen- en concentratieverlies. 69 procent van de ondervraagden (27 personen) was niet op de hoogte van de kans op cognitieve klachten en bracht mogelijke symptomen niet in verband met de dialysebehandeling. 31 procent van de patiënten benoemde toenemende gevoelens van eenzaamheid en depressie, angsten, slaapstoornissen en een slechtere motoriek. Een 32-jarige vrouw liet weten: 'Ik ben heel vergeetachtig geworden. Ik voel me zo moe en kan mij moeilijk concentreren.' Een 56-jarige man schreef: 'Ik ben bang dat mijn geheugen- en concentratieproblemen groter worden, dat ik mezelf en mijn oude leven kwijtraak. Ik ben bang dat het mijn sociale leven gaat beïnvloeden en me gaat beperken.'

Gevraagd naar de strategieën die patiënten gebruiken om met de cognitieve problemen om te gaan, noemden zij: belangrijke dingen continu opschrijven, in samenwerking met hulpverleners en familie cognitieve vaardigheden oefenen, proberen vaste slaapgewoontes in te voeren, belangrijke besluiten alleen op 'goede' dagen nemen en de dagen secuur plannen.

Een 32-jarige patiënte:

'Ik ben heel vergeetachtig geworden. Ik voel me zo moe en kan mij moeilijk concentreren'

Een 56-jarige patiënt:

'Ik ben bang dat mijn geheugen- en concentratieproblemen groter worden, dat ik mezelf en mijn oude leven kwijtraak. Ik ben bang dat het mijn sociale leven gaat beïnvloeden en me gaat beperken'

Adviezen en conclusies

Patiënten en collega-verpleegkundigen van Katrine gaven de volgende adviezen:

- Deel kennis over cognitieve klachten.
- Benoem het risico op cognitieve klachten in een vroeg stadium van de dialysebehandeling.
- Praat met de patiënt over kwaliteit van leven en begeleid de patiënt naar een optimale behandeling, bijvoorbeeld met hertrainingen.
- Bied regelmatig hulp aan en ondersteun de patiënt zo veel als nodig bij de behandeling.

Verpleegkundigen moeten zich bewust zijn van cognitieve klachten bij patiënten die de behandeling in min of meerdere mate zelfstandig uitvoeren. Er is meer onderzoek nodig naar cognitieve klachten en naar strategieën van patiënten en verpleegkundigen om hiermee om te gaan.

Referenties

1. Madero M, Gul M, Sarnak MJ. Cognitive Function in Chronic Kidney Disease. *Seminars in Dialysis*, vol. no. 1 (January-February) 2008, pp. 29-37.
2. Karakizlis H, Thiele S, Greene B. et al. Cognitive performance in dialysis patients. When is the right time to test? *BMC Nephrology* 22, Artikelnummer 205, gepubliceerd op 2 juni 2021.
3. Søndergaard H. Hjernetåge. *Nyrenyt*. December 2018. Jaargang 43, nr. 4.